

ДО ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

РАЙНІН Ігор Львович - кандидат наук з державного управління, голова Харківської обласної державної адміністрації

В статті розглядаються заходи по національно-патриотичному вихованню, пропонуються шляхи вирішення проблем, що мають місце в виховній роботі з населенням, і аналізуються задачі органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднаний громадян по активізації національно-патриотичного виховання.

Ключові слова: національно-патриотичне виховання, ідеологія, молодь, права і свободи, українська держава, свідомість, патріотизм.

Український народ набуває національної самобутності, його консолідація відбувається навколо захисту незалежності, територіальної цілісності України, формування суспільних ціннісних орієнтацій, побудови спільного майбутнього.

Пряма загроза втрати державного суверенітету та незалежності, сепаратистський рух на сході України, захоплення Криму, створення екстремістських і терористичних організацій в окремих регіонах держави обумовлюють необхідність координаційної перебудови національно-патриотичного виховання населення, особливо молоді.

Низка злочинних проявів, спрямованих проти недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації, охорони державної таємниці, кількість яких у 2014 році зросла в 2,6 разів проти 2013 року (370 до 959) [3] показує недоліки національно-патриотичного виховання, які мають місце у свідомості значної кількості громадян України.

Вказана тенденція залишається актуальною і в 2015 року, впродовж якого (січень – жовтень) злочини у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації знову зросли до 2913 [2].

Показовою є також динаміка злочинів проти основ національної безпеки України, яких вчинено 498, у т.ч. державна зрада – 79 (+31,7%), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань – 112 (+8,6 разів), посягання на територіальну цілісність України – 208. І попри те, що кількість окремих злочинів проти основ національної безпеки України впродовж поточного року скоротилась, зокрема дії, що спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади з 89 до 47 (-47,2%) та диверсії з 51 до 39 (-31,7%), актуальність національно-патриотичного виховання не зменшується, оскільки подібних злочинів, які вчинені громадянами України, не повинно бути зовсім.

Високий рівень загальної криміногенної злочинності (на 10 тис. населення 109,5 злочинів) та тяжких кримінальних правопорушень (на 10 тис. – 306 злочинів), негативні антисоціальні явища, такі як – алкоголізм, бешкетування, неповага до правил громадської поведінки також свідчать про недоліки морально-правового виховання, яке є складовою національно-патриотичного виховання.

Особливо небезпечними є злочини проти громадської безпеки, яких у 2014 році в Укра-

їні вчинено 11497, а за січень – жовтень 2015 р. – 10452, серед яких терористичних актів 1189, створення терористичної групи чи терористичної організації 907 (зростання в 2,% разів), фінансування тероризму 146 (+3,2 %), незаконне поводження зі зброєю або вибуховими речовинами 6538, бандитизм – 17, ряд інших особливо тяжких злочинів [2].

Унаслідок тривалого нехтування та нерегульованості питань щодо національно-патріотичного виховання в українському просторі, сьогодні спостерігається низка негативних явищ, які створюють реальні й потенційні загрози національній безпеці у воєнній, гуманітарній, соціальній, економічній, внутрішньополітичній та інших сферах. Наявні проблеми мають комплексний характер і не можуть бути розв'язані на рівні окремих державних органів або адміністративно-територіальних одиниць. Їх усунення потребує збалансованої політики та поєднання діяльності держави й громадянського суспільства. Подальше нехтування проблемами лише сприятиме засиллю антиукраїнської пропаганди, продукуванню світоглядно-ціннісної дезорієнтації, диспропорціям мовної ситуації, поширенню сепаратистських настроїв, місцевих ідентичностей, що в нинішніх умовах є суттєвим викликом та може призвести до непоправних наслідків.

Тому перед Українською державою сьогодні стоїть завдання швидкого і якісного відродження національно-патріотичного виховання, що є частиною національної безпеки і обороноздатності держави, інструментом утвердження громадянської єдності на основі національно-патріотичних та демократичних цінностей.

Органам державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадським організаціям патріотичного спрямування необхідно невідкладно і на належно якісному рівні створити загальнодержавну комплексну систему національно-патріотичного виховання на основі формування й утвердження принципів пошани до національних символів, любові і гордості за власну державу, її історію, мову, культуру, науку, освіту, спорт, усвідомлення громадянського обов'язку та зміцнення якостей патріота України, незалежно від політичних поглядів, етнічного по-

ходження, релігійної свідомості, соціального стану. Діяльність кожного члена українського суспільства має бути спрямована на розвиток успішної країни, забезпечення власного благополуччя в ній. У свою чергу, українська держава, в особі її владних інститутів, має забезпечити повне й неухильне додержання законів, верховенства права, захист прав і свобод людини і громадянина, що гарантовані Конституцією України.

Національно-патріотичне виховання має ґрунтуватись на основі таких принципів:

- національної самобутності українського народу;
- знанні та усвідомленні героїчної боротьби українського народу за територіальну цілісність та незалежність;
- поваги та виконання законів Української держави;
- пріоритеті прав та свобод людини і громадянина;
- знанні і використанні української мови;
- орієнтації дітей та молоді на служіння Україні.

Активізація національно-патріотичного виховання має здійснюватись шляхом:

- розроблення нових, внесення змін до чинних нормативно-правових актів із питань національно-патріотичного виховання;
- розробку нормативно-правового механізму взаємодії всіх суб'єктів національно-патріотичного виховання;
- визначення місця, ролі, соціально-правового статусу, завдань та функцій кожного органу і організації як складових елементів єдиної системи національно-патріотичного виховання і урахуванням їх специфіки;
- визначення єдиного державною координаційного центру для забезпечення ефективного здійснення та реалізації процесів, заходів у національно-патріотичному вихованні із залученням представників відповідних міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, засобів масової інформації;
- удосконалення механізму державного фінансування програм і заходів національно-патріотичного спрямування;
- пошуку та формування рішень та впровадження взаємовигідних механізмів

економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють підтримку програм і заходів із національно-патріотичного виховання;

- розробка стандартів процесів, показників та критеріїв оцінки вимірювання результатів національно-патріотичного виховання.

Діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій у сфері національно-патріотичного виховання має бути спрямована на:

- координацію діяльності органів виконавчої влади всіх рівнів, органів місцевого самоврядування, навчальних і культурно-просвітницьких закладів, громадських організацій;

- забезпечення проведення заходів національно-патріотичного спрямування, у тому числі приурочених державним святкам;

- удосконалення системи підготовки та перепідготовки кадрів, що займаються питаннями національно-патріотичного виховання дітей та молоді;

- сприяння роботі установ національно-патріотичного спрямування та іншим організаціям, які здійснюють заходи з національно-патріотичного виховання;

- всебічне сприяння розвитку діяльності традиційних українських молодіжних організацій, які заборонялись і переслідувались окупаційними та радянським режимами, передусім українського пластового (скаутського) руху, що зберігся в українських громадах діаспори та відновив свою діяльність в Україні із здобуттям незалежності;

- сприяння розробленню та реалізації планів дій та програм із національно-патріотичного виховання місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування разом із інститутами громадянського суспільства;

- моніторинг діяльності в напрямі національно-патріотичного виховання органів державної влади, органів місцевого самоврядування та громадських організацій, які задіяні у цій сфері;

- сприяння залученню національно-патріотичної активної молоді до діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- сприяння соціальній реабілітації та адаптації учасників антитерористичної опе-

рації, всебічному долученню їх до процесів національно-патріотичного виховання;

- впровадження інноваційних підходів та технологій, що сприяють формуванню високої національно-патріотичної свідомості.

Сферу національно-патріотичного виховання необхідно забезпечити інформаційним супроводженням, а саме через:

- створення системи заходів із організаційної та фінансової підтримки засобів масової інформації, що беруть участь у поширенні та популяризації засад— національно-патріотичного виховання;

- формування державного замовлення на виробництво продукції відповідної спрямованості організаціями культури, мистецтва та засобами масової інформації;

- організації в теле-, радіопрограм і в пресі постійно діючих рубрик, що популяризують українську історію, мову та культуру, досвід роботи з національно-патріотичного виховання різних соціальних інституцій;

- поглиблення, співпраці з представниками української діаспори у сфері національно-патріотичного виховання, зокрема щодо збереження і популяризації традиційних форм у формуванні української ідентичності, що збереглися в діаспорі в часи бездержавності України та актуальні сьогодні;

- посилення протидії викривленню та фальсифікації історії України, що передбачає розширення фактографічної бази історичних подій, публікацію нових архівних документів, військово-історичної літератури, мемуарів і довідкових посібників, серій книг патріотичної спрямованості та організацію заходів по фіксації усної історії України;

- попередження проявів дискредитації, профанації національно-патріотичних засад, ксенофобії, расової та етнічної нетерпимості в засобах масової інформації, творах науки, літератури і мистецтва;

- сприяння висвітленню позитивного вкладу представників етнокультурних менших України та громадян інших країн у боротьбу за державну незалежність і територіальну цілісність України, процес державотворення, українську наукову, духовно-культурну спадщину;

- сприяння розвитку творчого потенціалу журналістів, письменників, кінематографіс-

тів та представників інших мистецьких спеціальностей у сфері національно-патріотичного виховання.

Формування науково-теоретичних і методичних засад національно-патріотичного виховання має здійснюватись через:

- підвищення професійної кваліфікації та науково-методичне забезпечення державних службовців, посадових осіб місцевого самоврядування, педагогів, вихователів, психологів, соціальних працівників та активістів громадянського суспільства з урахуванням завдань національно-патріотичного виховання;

- сприяння проведенню та організації науково-методичних конференцій, семінарів, нарад, засідань методичних об'єднань, круглих столів, тренінгів, підготовці та виданні наукових праць, науково-методичних, навчальних посібників і рекомендацій із питань національно-патріотичного виховання;

- налагодження контактів із міжнародними організаціями, проведення спільних міжнародних заходів та проєктів із проблем національно-патріотичного виховання і громадянської освіти;

- включення проблематики національно-патріотичного виховання до дослідницьких програм та планів наукових і навчальних закладів;

- сприяння всебічному впровадженню законів України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті», «Про засудження комуністичного та націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні та заборону пропаганди їхньої символіки»;

- підготовка та видання наукових праць, науково-методичних, навчальних посібників і рекомендацій для практичної роботи в сфері національно-патріотичного виховання;

- вивчення та узагальнення світового досвіду національно-патріотичного виховання особистості і громадянської освіти, адаптація і поширення успішних практик в Україні.

Національно-патріотичне виховання необхідно здійснювати при:

- залученні громадських організацій, інших громадських ініціатив та громадських активістів, використання їх досвіду і потен-

ціалу в процесі національно-патріотичного виховання, згідно з принципами та пріоритетними напрямками, визначеними у цій Концепції;

- сприянні, діяльності громадських організацій та реалізації заходів і програм, спрямованих на національно-патріотичне виховання, діяльність яких відповідає цій Концепції;

- організаційній та фінансовій підтримці на конкурсній основі заходів і програм громадських організацій національно-патріотичного спрямування;

- сприянні роботі молодіжних центрів, клубів у сфері національно-патріотичного виховання;

- посиленні громадського контролю за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національно-патріотичного виховання;

- сприянні пошануванню громадськими ініціативами борців за державну незалежність і територіальну цілісність України, а також поіменному пошануванню пам'яті жертв окупаційних режимів, особливо жертв голодоморів в Україні;

- широкому залученні дитячих, молодіжних та інших громадських ініціатив до створення в музеях експозицій, присвячених боротьбі за незалежність та територіальну цілісність України;

- залученні, до процесів національно-патріотичного виховання учасників антитерористичної операції;

- сприянню розвитку системи допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання на основі традицій національно-визвольних змагань українців, захисту незалежності та територіальної цілісності України, Євроатлантичної інтеграції.

Концепція цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 роки рекомендує й інші нормативно-правові та ідеологічно-виховні заходи з національного патріотичного виховання населення України [6].

Особливу роль у національно-патріотичному вихованні має зіграти виконання опції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 роки [5], яка базується на необхідності повноцінного розвитку та самореалізації молоді, що є одні-

АНОТАЦІЯ

У статті розглядаються заходи з національно-патріотичного виховання, пропонуються шляхи розв'язання проблем, що мають місце у виховній роботі з населенням та аналізуються завдання органів державної виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднань громадян з активізації національно-патріотичного виховання.

єю із суспільних цінностей, а соціальна підтримка молоді є одним з основних пріоритетів державної політики.

Виконання вказаних заходів з посилення національно-патріотичного виховання [1] дозволить створити ефективну систему національно-патріотичного виховання та забезпечить:

- системні та узгоджені дії органів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямовані на відродження та впровадження національно-патріотичного виховання дітей і молоді;

- формування та утвердження української громадянської ідентичності, патріотизму та національно-патріотичної свідомості населення України шляхом налагодження системної освітньої, виховної, інформаційної роботи, проведення заходів у регіонах країни за участі організацій, установ національно-патріотичного спрямування, громадських активістів, волонтерів;

- розвиток інститутів громадянського суспільства національно-патріотичного спрямування, підвищення соціальної і громадянської активності дітей та молоді через їх участь у процесах державотворення та усвідомлення власної відповідальності за майбутнє України;

- усвідомлення особистої відповідальності громадянами України за дотримання вимог Конституції та законів України, у тому числі щодо військового обов'язку, посилення спроможності протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам та викликам; недопущення правопорушень та порушень норм суспільної моралі;

- соціально-економічне, духовне та культурне зростання держави, підвищення її національної безпеки та обороноздатності, консолідацію українського суспільства навколо державотворчих процесів;

- відродження та формування спільної історичної пам'яті, досягнення компліментарності поглядів на минуле різними соціальними, регіональними та етнічними групами;

- збільшення на 20 відсотків чисельності молоді, залученої до процесу національно-патріотичного виховання;

- підготовку виховників системи національно-патріотичного виховання;

- створення щорічної моніторингової системи показників, які використовуються для визначення соціальної ефективності національно-патріотичного виховання.

Література

1. Воєнна доктрина України, затверджена Указом Президента України від 24 вересня 2015 р. № 555/2015 р. // Департамент Документообігу та контролю секретаріату Кабінету Міністрів України № 395538/1/1-15 від 06.11.2015 р.

2. Довідка Генеральної прокуратури України про динаміку та структуру кримінальних правопорушень в Україні впродовж січня – жовтня 2015 року (у порівнянні з аналогічним періодом минулого року) від 12.11.2015 р. № 348.

3. Інформаційно-аналітичні матеріали Генеральної прокуратури України по стан та структуру кримінальних правопорушень в Україні за 2014 рік від 15 січня 2015 року № 156.

4. Конституція України // Відомості Верховної Ради України, 1996.

5. Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016 – 2020 р. : розпорядження Кабінету Міністрів від 30 вересня 2015 р. № 1018-р // Урядовий кур'єр від 21.10.2015 р. № 195.

6. Проект Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на 2016 – 2020 року // Всеукраїнська асоціація органів місцевого самоврядування № С 02.95/284 від 02.09.2015 р.